

ՔՍԱՆԵՐԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԿ

Տարեկան գինը 10 թուրքի կես տարվան 6 թուրքի... Վաճառքի համարները 5 կողմով...

Խմբագրությունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ... Յայտարարությունը ընդունվում է ամեն լիցքով...

Անուս Գէորգեան Բէրդաբանց որդեկրանցով, Սրբմիա Գէորգեան Գուլազեանց, Նուսէ Թովմանիսեան Զորաբանց և Վահան Գանիելեան Գաւթեանց, խորին ցաւով...

ԳԻՈՐԳ ԶՈՎԼԱՆՆԵՍԵԱՆ ԲԵԿԼԱՐԵԱՆՑԻ

Մեր հասցէն. Тифлисе. Редакция „Мшакъ“... Վամ Tiflis, Redaction „Mschak“... § 1 1 5 0 2 № 253.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՕԳԵՄԱՑԻՆ ՆԵՐԿՎԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ (Շարաքական տեսութիւն)

Մինչև ամսին 21-ը Արքունական թատրոնում Թարինայի անտրապրիզայի ներկայացրած օպերաները բոլորն էլ դրեթէ ունէին իրանց առանձին հետաքրքրութիւնը: «ԲօՏեմա»—երաժշտութիւն Պուլինի—առաջին անգամ. «Տրոլաուոր»—Վերդիի, շատ ժամանակ է չէիւր տեսած: «Սիւօ-Յաճ Լաճա»—Չայկովսկու, լիքը ժողովրդային յետոյ, իբրև փորձ՝ կրկնվեց: «Նորմա»—Բելլինի, բնեհին պրիմադոնա Զուլիանիի, «Հենզել և Գրետիլեն»—Հուպերիանի, առաջին անգամ, սրան կից և «Սապրա»—Լէօնովսկու, և «Փառաս»—Պուչինի իր «Վալպուրգեան գիշեր»:

նութեան հասնել: Այսպէս և միւսները Այս տեսակ համակրելի ընկերական շարաքերով, որը բոլորովին անձանօթ է բուրժուաներին, արիստոկրատ անուամբաճեցիկներին և Տոգուորականներին, կարելի է գտնել աղքատ դասակարգի մէջ: Հեղինակի նպատակն էլ այն է, որ ցոյց տայ, թէ չունենողները իրանց աղքատութեամբ աւելի մարդասէր են, քան թէ ունենողները իրանց հարստութեամբ:

Այս նիւթի վրա Պուլինի գրել է մի հիանալի մուզիկա, որի նմանը թէ կը գտնվի երաժշտական աշխարհում: Նրա գրութեամբ ունի այս առաւելութիւնը: Բեռը ներկայացնում է մի շարք շարժում, աշխոյժ և զուարճալի տեսարաններ, բոլորն էլ գտնվում են մի ինչ որ անասնօճ, անհոգ, ուրախ հոգեկան դրութեան մէջ, և ըստ այնմ երգում ու բեյիտատիվ կատարում թեթև եղանակներով և ելեկշնորով, բայց օրկեստրը միջ բան է նուազում: Նա մի թաւշայ յատակագծի վրա վառ գոյներով նկարագրում է զանազան տխուր պատկերներ, մէկը միւսից ազդու, և այնքան տարբեր բեմի երգից, որ բոլորովին ուրիշ եղանակներ էք լսում, անկախ մինչև անգամ երգիչի խմբի նոսրերից: Այս հանձնարարը հեղինակութիւնը լրագույն ցոյց է տալիս, որ երաժշտութիւնը հպարտակեցնում է ձեզ իրան՝ չը նայելով դեղաբուստի միւս ճիւղերի զօրաւոր ազդեցութեան: Լսելիս, դուք չէք ասում, որ սա օպերատի նման է, ինչպէս մի քանիսը չը հասկանալով փորձում են ասել, այլ կասէք, որ սա մի շատ տրագիկ օպերա է: Օր. Պապայեան այս դերում ևս շատ հիանալի էր: Նա շատ նուրբ կերպով ներկայացրեց ստորին դասի զանազան տեսարաններ: Միւս դերակատարներն էլ լաւ էին և, իբրև անասնօճ, կարելի է համարել ամենայնայնուց:

«Տրոլաուոր» Վերդիի անդրաճիկ գործերից զլիսաւորը մեր բեմի վրա չէ կարող լաւ չանցնել, քանի որ երևելի անասնօճի է կատարվում: Զուլիանի—Լէօնովսկու գրում է, Լոյսաբարդի—Մանրիկայի և Բրոյդի—Կլամ Լոյսաբարդի գրում ամենաման են: Սրբեան էլ, ինչպէս իտալացիներ և լաւ արտիստներ՝ իրանց սիրելի իտալական օպերան հիանալի երգիչին: Հասարակութիւնը շատ գոհ մնաց:

«ՍիւօՅաճ Լաճա» օպերայի մասին մեք քանի անգամ մեր կործրը յայտնել ենք մեծ մասամբ դերակատարների վերաբերմամբ: Այս անգամ կաւելացնենք, թէ ինչքան հիանալի էր օր. Պապայեան Լիզայի դերում, այնքան անյարմար էր Ռուսաստան և այնտեղ շարունակեց իր գործունէութիւնը:

Յայտնի է թէ, որպիսի ուշադրութեամբ և որպիսի համակրութեամբ Պետրոս Մեծը վերաբերվեց հայերի տենչանքներին: Յարաբերութիւնները ստացան սերտ ընաւորութիւն, հայերը միացած էին վրացիներին հետ: Ղարաբաղում և Սիւնիքում միանգամից վառված յոյսը չը չիճաւ և սկսվեցան արիւնահեղ պատերազմներ ոչ միայն տեղական խաների դէմ, որոնք պարսից քայքայվող իշխանութեան ներկայացուցիչներն էին, այլ և այնպիսի վիթխարի ոյժի դէմ, ինչպէս էր օսմանեան պետութիւնը: Պետրոս Մեծից յետոյ էլ յուսադրութիւնները, դէպի քրիստոնեաները տաճած համակրանքը վառ մնացին ուսուց աբրուսիքում: Բայց պատմութիւնը շատ իրողութիւնները վերաբերմամբ չէ սիրում թուիլքներ գործել, այլ երկար ջանքերով միջոցով է պատրաստում պատմական այս կամ այն խոշոր դէպքը: Այսպէս էր և Անդրկովկասի ճակատագիրը: Համարեա մի ամբողջ դար Ռուսաստանը, զբաղված լինելով իր սեփական գործերով, հնարաւորութիւն չունեցան մի վրեժառական գործ կատարել Անդրկովկասում: Բայց ամեն ինչ ցոյց էր տալիս, որ այս երկրի քրիստոնեայ ազգաբնակչութիւնը անդառնալի կերպով կապել է իր վիճակը Ռուսաստանի հետ: Իր մտմանը շարունակում են անդառնալի: Իրմում է Հեթակ II թագաւորի, որ մի ժամանակ աւելորդութեամբ յետ էր մղում մասնեղականութեան

ԲՈՎԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Սերուպական զէնքը Աֆրիկայում. — Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օպերային ներկայացումներ. Վերջը յայտարար. Նամակ Բաթումից. Նամակ Սոխախից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. — ՀՅՈՒՄՈՐԻՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հարկաւանակ.

ՆԵՐՔԱԿԱՆ ԶԵՆՔԸ ԱՖՐԻԿԱՑՈՒՄ

Անգլո-արանսպական պատերազմը և մի շարք նախընթաց եղելութիւններ, որ տեղի ունեցան Աֆրիկայում, օրինակ Սուդանի նուաճումը, Ֆրանսիացիների կատարած մի քանի գրաւումները, Գերմանիայի հաստատած գաղթականութիւնները դարձրել են ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը Աֆրիկայի վրա: Ահա մի քանի տասնեակ տարի կայ, որ կոպտութեան և վայրենութեան անուամբ մկրտված լայնատարած երկիրը սկսել է ենթարկվել քաղաքակրթութեան ազդեցութեանը և այժմ այնտեղ գոյութիւն ունեն երկաթուղիներ, հեռագիր, կանոնաւոր պոստ, բազմատեսակ դպրոցներ, զանազան կրթական և գիտական հաստատութիւններ և բազմաթիւ արդիւնազորական ու առևտրական ձեռնարկութիւններ:

Բայց հին Աֆրիկան դեռ մտադիր չէ միանգամից ընկնել եւրոպական կարգերի տակ և փորձեր է անում դիմադրել ոչ միայն եւրոպացիներին, այլ և այն բոլոր հասարակական և վարչական նորմուճութիւններին, որ բերում են եւրոպական ազգերը: Աֆրիկայի խորքերից ստացված անեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ ոչ

միայն անգլո-եգիպտական, այլ և Ֆրանսիական տիրապետութեան տակ զանազան անպատեհներով կազմակերպվում են շարժումներ, որոնց պարագլուխ են կանգնում զանազան ցեղապետներ և կրօնապետներ: Կասեճ չէ կարող լինել, որ վայրենութեան բոլոր փորձերը շուտ թէ ուշ կը ջախջախվեն և կը խորթակեն եւրոպական մեծ պետութիւնները: զէնքի առաջ: Բայց ցաւալի է, որ այդ զէնքը դարձ է դրվում և այնպիսի ժողովրդական մասսաներ ճնշելու, ինչպէս են Տրանսպարի և Օրանժի հասարակապետութիւնները, որոնք ապրում են եւրոպական կեանքով և հաստատել են կանոնաւոր առաջադիմութեան կարգեր:

Սերուպական զէնքը Աֆրիկայում պէտք է միայն քաղաքակրթութեան համար ասպարէզ բանալով դարձնել: Այսպէս դարձելով նա նոր իսկ մի յայտնի չափով ուսանելի կը լինէր տեղացիներին համար, որոնք կը տեսնէին, որ եւրոպացիներ իրան թող և տալիս կուր և կոտորածներ հաստատի խաղաղ կեանք: Իսկ ի՞նչ կարող է լինել կրթական այն բարոյապէս անընկալական և անսովոր շահերից առաջացած կուրսերի մէջ, որ մյուս է են եւրոպական կուրսերային ներկայացուցիչները միմեանց դէմ: Իս տխուր մի էջ է քաղաքակրթութեան անուամբ զործողները պատմութեան մէջ, որ զրկված լինելով բարոյական օր և հիմունքից, վատ ազդեցութիւն կունենայ բնիկներին վրա, որոնք համար եւրոպացիները կամենում են օրինակ հանդիսանալ:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Ա Ր Ի Ի Ր Ա Մ Ե Ա Կ

(1799—1899)

Երէկ, նոյեմբերի 26-ին, լրացաւ հարիւր տարի այն օրից, երբ ուսուց գործի մի գունդ, գնդերու Ղազարբէկի հրամանատարութեամբ, մտաւ Քիֆլիս: Իրանից առաջ էլ, դեռ Պետրոս Մեծի ժամակից, ուսուց գործերը քանի անգամ եղել էին Անդրկովկասում, բայց ժամանակաւորապէս: Իսկ գնդերայ Ղազարբէկի գունդը (այժմ Սրբանանեան գունդ) ուսուց առաջին զորաբաժինն էր, որ վերջնականապէս հաստատվեց Կովկասեան լեռնաշղթայի հարաւային ստորոտում և դարձաւ ուսուց տիրապետութեան կրօնը: Սկզբում այդ զորաբաժինը նպատակ ունէր պահպանել վրաց թագաւորութիւնը, որ տարուբերվում էր արաբներն թշնամիների հասցրած հարուածների և ներքին թուլութեան ու անկարգութեան փոթորիկների մէջ: Հեթակ II թագաւորական տիրոջ օրի հաստատութիւն ստացաւ ուսուց արքունիքից, իսկ նրա որդի Գիորգի XII, միանգամայն անկարգ լինելով դիմանալ մասնեղական աշխարհի հարուածներին, թխախնայեց ուսուցներն օգնական զօրք ուղարկել իր խախուտ գա-

նը պահպանելու համար: Այդ խնդրը կատարելու համար էր, որ 1799 թ. ակտի նոյեմբերի 26-ին ուսուց գորադունդը մտաւ Քիֆլիս: Վրաստանը անցաւ ուսուց հովանաւորութեան տակ. Գիորգի թագաւորը ոչինչ չէր անում անպատեհ գնդի հրամանատար Ղազարբէկի և ուսուց կողմաւորութեան ներկայացուցիչ Կովալենսկու հետ խորհրդակցելու Սրկար չանցած հարկաւոր եղաւ, որ ուսուց նոր գործեր էլ մտնեն Անդրկովկաս: Արտաքին թշնամիները այլ ևս չէին կարողանում այնքան անպատեհ կերպով կեղծել Վրաստանը, և ապահովութիւնը աւելի հաստատվեց, երբ գնդերայ Ղազարբէկ շարքից լէզգիներին Այզաւանի նովոտում: Բայց Վրաստանը պաշտօնապէս Ռուսաստանի սեփականութիւն յայտարարվեց միայն 1801 թ. ակտի փետրվարի 24-ին:

Սա այսպէս, այն դէպքը, որի հարկաւանակը լրացաւ երէկ, քրիստոնէութիւնը մասնեղական բռնապետութեան դէմ պաշտպանելու նպատակով էր, մի նպատակ, որ ունէր իր անցեալ մեծ պատմութիւնը: Ռուսաստանի օգնութիւնը կանչում էին ոչ միայն վրացիները, այլ և հայերը ու վերջիններս նոյն իսկ վրացիներին առաջ սկսեցին իրանց յարաբերութիւնները: Ներկայ տարվայ առաջին կէտում լրացաւ երկու հարիւր տարի այն ժամանակից, երբ հայ մէլիքները իրանց Օրբիլի պատգամաւոր ուղարկեցին Սերուպա՝ հայ ժողովրդի հարստանալոված դրութիւնը քրիստոնեայ աշխարհին ներկայացնելու

համար: Սերուպային դիմելու միտքը բնական էր. Օրբին, որ երկար տարիներ ապրել էր արևմտեան եւրոպայում, ականառես պիտի լինէր այն հրեճուածներին, որ տիրել էր Աւստրիայի մէջ: Քրիստոնէութիւնը առաջին անգամ շարքել էր օսմանեան բռնապետութիւնը, որ ժող. երեք դար սարսափ էր տարածում Սերուպայի վրա: Վարչութիւնը դաշնագրութիւնը, որ կնքվեց 1699 թ. ին, վերջացնում էր երկարատև պատերազմը թիւրքերի և միացած քրիստոնեաների մէջ. այդ դաշնագրութիւնը առաջին ուժեղ հարուածն էր, որ իրից սկսվեց քայքայել իսլամի բռնակալութիւնը, և արևմտեան եւրոպայի հակառակ էր, որ զարիւն է արևելեան քրիստոնեաներին ազատելու մտքի իրագործումը: Օրբին օգուտ քաղեց այդ որաւագրութիւնից և վերադառնալով իր վաղուց թողած հայրենիքը, ժողով կազմեց Անգլիկոսութիւնը (Սիւնիք), ուր քայքայեց պատմական հանգամանքները: Այն ժամանակից ոչ մի միայն այդ նշանաւոր գործիչի, այլ և ամբողջ երկրի համար մի ճշմարտութիւն դարձաւ, որ մասնեղական լուծը թօթափելու համար հարկաւոր է քրիստոնեայ աշխարհի օգնութիւնը: Օրբին հաստատագրեց իր վերադարձաւ Սերուպա. բայց նա միայն կաթոլիկ աշխարհի վրա չէր յոյս դրել, նրա սուր հայեացքից չը խուսափեց այն հանգամանքը, որ հիւսիսում թագաւորում է Պետրոս Մեծը: Նրան յայտնի էին և այդ եռանդուն, հանձնարել թագաւորի քաղաքական ձգտումները, ուստի Սերուպայից անցաւ

նրա սիրահար Գերմանի դերում նոր հրաւիրված տեղորոշումով թէ խաղի և թէ երգեցողութեան կողմից, մանաւանդ երբորդ գործողութեան մէջ, ջրի ափի տեսարանում: Ինչպէս երևում է, որ Պապայեանին այս սեղանին չէ պիտանկվել լաւ տեղորոշի հետ խաղալ. մէկը կոկորդով է երգում, միւր կարծես ձայն չունի:

Շարժան Պապայեանին բնութիւն էր. Տաղանդաւոր արտիստունուն համակրական և արժանի ցոյցեր արեցին: Ամեն անգամ դուրս գալիս ծագկեայ փնջեր էին նետում և ծագկեայում: Հասարակութիւնը յարգեց պիտանկեայի տունը՝ մի կողով ծաղիկներ և չորս էլ թանգարին ընծաներ ժամանակակից: Համակրելի դերասանունին այս անգամ իր պատասխանատու դերը տակն լաւ խաղաց: Ըստ երևոյթի լաւ տրամադրված էր և ուրախ՝ հասարակութեան արած օգնականներին:

«Гензель и Гретхель» (սուսերէն «Ваня и Маша») մանկական օպերա է, երեք պատկերով. ա) տանը, բ) անտառում և գ) վնակի մոտ: Հեղինակն է Հովսէփ Գրիգորի: Վանյա (Վրասկեց) և Մաշա (Տիմանիս) երեխաներ են: Վանյի դերը, որ ամենից պատասխանատուն է, կատարեց Պապայեան: Վրասկեց իր դերը հրաշալի կատարեց: Նա իսկ նման էր 12—14 տարեկան երեխայի և երգում ու խաղում էր շատ զգեցիկ: Տիմանիս միջակ էր: Պատրով մի անգամ ևս ապացուցեց, որ շատ բազմակողմանի արտիստուն է: Նա վնակի դերը այնպէս լաւ ներկայացրեց, ինչպէս Վերդուլուս Ամենբիս: Գնացով խոնարհվում ենք յարգելի դերասանունու արտիստական տաղանդի առաջ: Նրա ձայնը միշտ լաւ է:

«Паяцы» օպերայի մասին նոր բան կարող ենք ասել, այն, որ Նեղայի դերը այս անգամ կատարում էր Ֆերտիկ, Տիմանիսայի փոխարէն: Ֆերտիկ անհամեմատ աւելի լաւ երգեց՝ նրա ձայնը հնչում էր թէ դորեղ և թէ ազդու: Ափսոս որ խաղը թոյլ է: Բոզանով արտեղ բաւական աղող է, իսկ ամենից աչքի ընկնողն է Բրոզի Տոնի դերում:

Փառաստի համար նոր ոչինչ չենք կարող ասել: Օր. Պապայեան հրաշալի Մարգարիտա է, Տրոբին՝ դանդաղ Մեֆիստոֆել և Բորիսենկո սառն Փառաստ և դարձեալ իր կոկորդային ձայնով վատ տպաւորութիւն գործող տեղորոշ մեր արդէնական բեմի վրա:

Կարա-Մուրզա
ՎՐԱՅ ՌԱՍՏՈՆ

Հինգշաբթի, նոյեմբերի 25-ին, ազնականների թատրոնում կայացաւ վրաց դերասանական խմբի ընթացիկ պարադիքի բնութիւնը: Բնութիւնը կազմած ծրագրերը բազմակողմանի էր և հետաքրքիր, թէև ոչ նոր: Այդ դիշեր խաղում էին Հաւաքանիցի զիւղումը, 2 գործողութեամբ եղջարատան պատկեր գիւղական կեանքից, «Հանաք հորեղբոր հետ», 1 գործ. երգախառն վողովի և Վեղեցիկի Հեղինիկի ետևից, 2 գործողութեամբ երգախառն ֆարս:

Առաջին պիէսը, եթէ միայն կարելի է անուննել պիէս, խաղացվեց առաջին անգամ վրաց բեմի վրա: Սա մի թիթև և անմեղ պատարշականընքերը, սակայն հասկանում էր, որ աշուղութիւնը երկար չի տևի: Դիմում էին և հայերը, որոնք ջլատվել և թուլացել էին Ռուսիայի Օրիի յարձուգած ազատամարտի բռուն ջանքերից ծնված ընդհարումներից: Այնպիսի նշանաւոր գործիչներ, ինչպէս են Յովսէփ արքեպիսկոպոս (յետոյ կաթողիկոս) Արղուլեան և նրա աջակից կոմս Յովսէփան Լազարեան, ոչինչ չաղք էին խնայում, որ Աղղուլեանի քրտնոնկութիւնը, իրապէս գտնվելով մասնագիտական լուծի տակ, բարոյապէս կապվի Ռուսաստանի հետ:

Յայտնի են և այդ ջանքերի հետևանքները: Ռուսաստանի XVIII դարում մասնագիտանութեան դէմ ձգած յղթական պատերազմներից քաղաքներում, վճռեց վերջացնել և Աղղուլեանի հարցը: Ահա այդ նպատակով էր, որ դարի նախավերջին տարվայ մէջ տեղի ունեցաւ պատմական նշանաւոր դէպքը—ուսաց մի հետևակ գնդի Քիֆլին մասնը: Այդպիսով ապահովված էր Վրաստանը, իսկ այն տեղերը, ուր հայերն էին ապրում, դեռ պիտի սպասէին: Մեր միտքը չէ պատմել այստեղ թէ ինչ մասնակցութիւն ունեցան հայերը Աղղուլեանում պատմական նոր կարգը հաստատելու մէջ: Այդ բոլորը շատ լաւ յայտնի է ամենքին: Բաւականանալը յիշատակելով, որ նոյն իսկ Վրաստանում, ուր հայերը ազդեցականութեան ուսկաւարթի տարրն են կազմում, նրանք նոյնպէս աշխատեցին ուսաց արիւսակետութիւնը հաստատելու համար: 1801 թը-

կեր է գիւղական կեանքից. մէկ գիւղից փեռան գալիս է իր հիւրերով միւս գիւղը հարսնատուն հարսին տանելու, և ահա բեմի վրա պատկերատուն է գիւղական կեր ու խուռը, պատկեր ծէսերը, ժողովրդական երգերը, պարերը և այլն և այլն: Այս պատկերների մի մասը վերցրված է վրաց դրամատուրգ Ա. Տաղարէլի պիէսից, թամազայի օրհնանքը մի ուրիշ տեղից, երգերը երբորդ տեղից և այլն, մի խօսքով սա մի խառնուրդ է, մի պոպուրի. սրտ մէջ ժամանակում են մօտ քառասուն հոգի. սակայն պատկերը անցաւ հարթ և հասարակութիւնը, ըստ երևոյթի, հաւանեց: Միւս երկու վողովներից անցան աւելի ուրախ և լաւ տեսանքով. դերասանները պահպանում էին չափը և տօնը, ինչ որ չէ կարելի տակ վերջին չորս ներկայացման մասին, որոնց վերաբերեալ անդեկութիւն չենք տուել «Մշակի» էջերում, որովհետև պիէսաները հետաքրքիր չէին և դերասաններ խաղն էլ վերին աստիճանի չափազանցած էր:

Այս ներկայացմանը մասնակցում էին, ի միջի այլոց, բնութիւնը մի կիւրճի. ու. Սափարովա և աղջիկը՝ Տասո Աբաշիձէ, որ ահա չորրորդ անգամն է բեմ դուրս գալիս և միշտ գանազան բնատրուական դերերում: Օրիորդ տաղանդը օր ըստ օր է բացվում է, մասնաւոր այնպիսի հմուտ բեմասեր ձեռքի տակ, ինչպիսին է հայերը: Ներկայացումը գրաւել էր մեծ բազմութիւն. նոյն իսկ ստիպված էին օրկեստրում արժանեք դնել, իսկ շատ շատերը տոնակ չը ճարձով յետ դարձան: Բնութիւնը ստացաւ շատ ընծաներ: Ներկայացումը պատեց իր ներկայութեամբ Վովկասեան կառավարչապետ իշխան Փոլիցին իշխանունու հետ, որոնց յիմարեցին կոմիտէի անդամները՝ ժառանգանկով ծաղկեայ փուշը. իշխան Փոլիցին մնաց մինչև ներկայումս մասն վերջը, որը տեղեց մինչև գիշերվում 12 ժամը և միշտ ծագկեայում էր դերասաններին: Ներկայ էր նաև նախագահաւոր իր ընտանիքով: Փողովուրդը ցրվեց շատ լաւ տրամադրութեան տակ:

Thaleia

ՆԱՄԱԿ ԲԱՔՈՒՄԻՑ

Նոյեմբերի 20-ին Բաթումի բանուորները առհասարակ կամ Մուշի երկրից են, կամ Ղարաբաղից, Նախիջևանից և Նոր-Քայազլուից. կան և շատ քիչ պարսկահայեր: Այդ հեռու տեղերից բանուորները գալիս են այստեղ մի քանի կօպէկ աշխատելու: Բայց արդեօք այնքան ստանում են, որ կարողանան յետ ձգել մի քանի կօպէկ իրանց սև օրի համար... Նրանք ստանում են, օրական 11—12 ժամ և մինչև իսկ աւել բանելուց յետոյ, 80 կօպէկ միջին հաշուով և այն էլ բանում են ոչ թէ ամբողջ աշխատել, այլ մի քանի շաբաթներ. ի հարկէ, այդպիսով բանուորը օտար երկրի մէջ չէ կարող թէ ընտանիքին փող ուղարկել և թէ իրան ապրեցնել:

Այստեղ էլ նկատվում է նախ երևոյթը, որ յատուկ է ամեն մի արդիւնաբերական և ծագկեայ քաղաքին. մշակ մարդը համարեա կորցնում է իր բարոյական հիւրերը և ընկնում ակամի դէպքերը Քիֆլիսում ամենալաւ վայրէջումներն են:

Ռուսաց զենքը Անդրկովկաս բերեց ոչ միայն քաղաքական խաղաղութիւն, այլ և քաղաքակրթութիւն. նա հարկեց խաղաղ կուլտուրայի ասպարէզ, ուր ամենից առաջ մտան քրիստոնէայ ազգերը—հայերը և վրացիները: Մուսուլման ցեղերը հեշտութեամբ չը հաշտվեցին իրանց նոր դրութեան հետ, դեռ պէտք էր ժամանակ, որ հանէր նրանց թիկն նախկին տիրողների մոլորը:

Փողոններ մեր կեանքի խաղաղ զարգացման պատմութիւնը, թողնեք այն հարցը, թէ հայերը ինչ առաջադրին մտաւոր ասպարէզում: Քանի որ ներկայ հարկումայ յօրեկանը ամենից առաջ գիւղատնտեսական ոյժի գործն է յանձնում, անհանր թէ հայերը որպիսի ընդունակութիւն ցոյց տուին զինուորական ասպարէզում, ինչ զեր կատարեցին Վովկասեան պատերազմների մէջ ոչ միայն իբրև մի խաղաղ ժողովուրդ, որ իր դարաւոր վշտերի փրկութիւնն էր տեսնում ուսաց զինուորների մէջ, այլ իբրև հպատակ, որ պարտաւորութիւն ունի իր արևելք թափել ընդհանուր հայրենիքի համար: Հայերը ցոյց տուին իրանց տաղանդը և զինուորական ասպարէզում: Գեռ հազու էր 15 տարեկանը ուսաց տիրապետութիւնը Քիֆլիսում հաստատվելուց յետոյ, երբ Անդրկովկաս եկաւ և ահազին հաշակ հանց Ղարաբաղի մի հայ գիւղից, աղքատ դասակարգից դուրս եկած

է անբարոյականութեան տիրով մէջ: Շատ քիչ բանուորներ են լինում, որ իրանց հեռու պահեն վատ կեանքից, և իրանց շահածի մի մասը ուղարկեն տուն, իրանց պարտը հայրենիքում վերջացնելու համար: Մեծամասնութիւնը խմբում է միայն և երեկոները, ծանր աշխատանքից յետոյ, խմում է. արբեցողութեան և անառակութեան տներում են այդ աշխատաւորները գտնում իրանց զուարճութիւնը: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ նրանք հիւանդանում են զանազան վնասարական ախտերով, և մի քանի տարուց յետոյ յիշուով իրանց հայրենիքը, առանց մի կօպէկի վերադառնում են տուն և թշուառացնում իրանց կանանց:

Աւելի ևս ցաւալի է, որ 8—15 տարեկան երեխաներին էլ է վիճակված բանուորական կեանք վարել օտարութեան մէջ. նրանց ստիպում են օտարութիւն գնալ և աշխատել: Ահա ծաղիկ հասակի տէր այդ փոքրիկ խնդրեց հեռու, խորթ ու անկարկից օտարների շրջանում, եթե թարկվել բանուորական կեանքի դաժնութիւններին: Անցեալներում պատահեցի մի 15 տարեկան տղայի, որ Նոր-Քայազլուի կողմից էր. նրա մի ոտը չուներ կնից էր, և նա կարող էր նա ինձ պատմեց, թէ իրանց գիւղի տիրացուն, որ նոյնպէս նրա հետ էր եկել այստեղ մշակութիւն անելու, ասում է իրան. —Գեռազմ, արի դու փետի վրա կող տալով քելիք, ես էլ ըստ ձեռքիցդ կը բռնեմ և բազարում ման կառնեմ, ես ու դու չես փող կարխտանք: Տղան չէ համաձայնվել: Լաւ է, որ այս մէկը այնքան կամքի ոյժ է ունեցել, որ մուրացկանութեան ճանապարհը չէ բռնել. բայց քանի բանիններ կան, որոնք իսկոյն եթե թարկվում են այդպիսի տիրացուններին և ուրիշ մութ անհասարակութիւններին: Միայն մուրացկանութիւնը չէ, որ խուռ է փոքրահասակ պանդուխտներին մարդկանց հասարակութիւնից. ահազին մեծամասնութեան համար կայ արկայութիւնը, գոգութիւնը և այլն:

Բանուորը անկիրթ է, ամբողջ օրը աշխատելուց յետոյ նա մի տեղ է փնտռում հանգստանալու համար: Նրա առաջ բաց են անառակութեան, կեղտոտ հիմնարկութիւնների դռները: Գրագրան չը կայ, որ նա ժամանակ անցկացնէ, կամ կարող զրկ չը գիտէ, որ գոնէ սրճանատներում լրագրի կարոյա. իսկ եթէ մի քանիսն են էլ կարող գիտեն, չը գիտեցին նրան խելից հանում է, և ուղղակի գինեոտն քարշ տալիս:

Բանուորին այս կեանքից հանելու համար հարկաւոր են մարդիկ, որոնք կարողանան նրանց մէջ ընթերցանութիւն տարածել, վատ ճանապարհների վնասը բացարձակ, բայց, դժբաղդաբար, Բաթումի երիտասարդութիւնը այդ կողմից բնած է: Մեր երիտասարդները զանում են տարեկան մի քանի անգամ ժողովրդական ներկայացումներ տալ զուտ բանուոր դասակարգի համար: Գոնէ այդ ուղղված պարունները բարի նախանձի զգացմանը ունենալիս և օրինակ վերցնելին հենց վրացիներից, որոնք կիրակնօրեայ ուսումնարանում բանուորին սովորեցնում են կարող զրկ, նրա միտքը ուղղում են փոքրիկ քրօչիւրների ընթերցանութեամբ:

Մարաթովը: Դարստանը, 1826-ի պարսկական պատերազմի վկայ են, թէ այդ մարդը ինչ փայլուն տաղանդի տէր էր, իբրև գիւղաբնակաւ:

Նրա հետ համարեա միամտամունք (1828-ին) անուն է հանում Բէրթովովը, որ Արաբիայի պաշտպանութեան գործում ցոյց տուեց թէ ով պիտի լինի 1855—1856 թվականների պատերազմի ժամանակ Քիւրդի-Վարաջի և Բաշ-Վաղիկ լեռների հաշակաւոր լաղթութիւնների կատարողը:

Ռուս-թիւրքական պատերազմի ժամանակ (1828) քնդպետի աստիճանում էր մի ուրիշ հայ, իշխան Արղուլեան, որ մի քանի տարիներից յետոյ պիտի այնքան բարձր հաշակ հանէր Դարստանի լեռներում: Նա իր անունը կապեց պատերազմական հաշակաւոր գործերի հետ և դարձաւ լեռնցիների համար մի առաւելական հերոս: Թէմիր-խան Եուրայի մէջ այժմ կանգնեցրած է մի արձան, որ ներկայացնում է այդ հերոսին:

Արղուլեանի ձեռքի տակ լեռնային դաժան պատերազմների մէջ զարգացան ու անուն հանեցին վերջին ուսուցիչական պատերազմի հերոսներ՝ Լորիս-Մէլիքովը, Լազարով, Տէր-Ղուկասով: Այդ պատերազմի մէջ տաղանդաւոր գործավարի անուն վաստակեց և մի ուրիշ հայ, Շեկօվեկով:

Ամենքին ինչև չէ կարելի: Զինուորական պատմութիւնը երախտադատական էլքեր ունի նուրբաւ այդ անձուներ գործիչներին, որոնք ուսաց զենքը շատ դափնիններով են պատկեր:

Մերոնք ոչ միայն չեն անում, այլ և արգելք են լինում մի քանիսներին, ծաղրելով նրանց:

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Նոյեմբերի 23-ին

Զինուորական ասեանը սկսելով իր պարտաւորութիւնը հոկտեմբերի 15-ին, աւարտեց նոյեմբերի 15-ին: Համեմատած նախկին տարիների հետ՝ այս տարի թէ Սղնախից և թէ գաւառից զինուորական լաւ երիտասարդներին: Սղնախից նախկին տարիները տեսնում էին հարկերից 11 մարդ, իսկ այս տարի 125 հոգուց, որոնք ենթարկվեցին վիճակահանութեան, զինուոր վերցրվեց 37 հոգի: Միւս երևոյթը ներկայ տարվայ վիճակահանութեան այն էր, որ ոչ ոք վիճակով չազատվեց. 45 հոգի ունէին առաջին և երկրորդ կարգի արտօնութիւն, մօտ 25 հոգի չը ներկայացան վիճակահանութեան, շատերը դուրս եկան անպէտք զինուորական ծառայութեան համար, այնպէս որ զինուորացուների թիւ պակասութեան պատճառով 5 հոգի լրացրեց երկրորդ և երրորդ կարգի արտօնութիւն ունեցող ներկից, որոնք սակայն—ինչպէս և բարձր վիճակ հանդիման—կազմուցին ծառայութիւնից, եթէ գտնվին անոյայտ կորածները: Հայ զինուորներին տարան առանց երգումի, յայտնելով որ նրանց կերպիցնին իրանց պաշտօնատեղում: Զինուորից հեռու մի մարդ Առաստանի ներքին նախահանները, իսկ միւս մասը Անդրկասպեան երկրից, որտեղ որոշված է այս տարվանից Սղնախի գաւառի զինուորների ծառայութեան տեղը:

Քիչովի կողմէ գաւառապետի հասնողան գիւղերում զորացան ապրում են հայ ընտանիքներ (իւրաքանչիւր գիւղում 3—5 ընտանիք), թւով մօտ 70 ընտանիք: Այդ հայերը չունեն սեփական եկեղեցի, զուրկ են մայրենի լեզուից և համարեա թէ ձուլված են վրացիների հետ: Գրանց հովուը Ցարսկիէ—Վոլոգդի և Նասով խարիի քահանայն՝ Քրիզոր Մատինեան, նրանց հոգևոր պահանջները կատարելու համար՝ ստիպված է մասնաւոր չինութեան մէջ կատարել եկեղեցական ծէսերը, իսկ զինուոր եկեղեցական օրէնքների համար գիւղացիներին բերում է Նասովխարի *): Այս մեծ անպարտաւորիւն է ներկայացնում: Որ չարիքից ժողովուրդը ազատելու համար Մատինեան քահանայն մի գեղեցիկ ձեռնարկութեան գլուխ է անցնում. նա յորդորում է գիւղացիներին՝ սեփական եկեղեցի կառուցանելու իրանց համար Տիբասանի գիւղում, որ կենտրոն է համարվում այդ գիւղերի: Փողովուրդը շուտ է իր քահանային, ընտրում է հոգաբարձութիւն՝ նախագահութեամբ Մատինեան քահանայի և առաջարկում Քիֆլիսի կօմսստորիային ի հաստատութիւն: Կօմսստորիան սկզբունքով անհրաժեշտ է համարում եկեղեցու կառուցումը. հաստատում է հոգաբարձութիւն:

* Այս եկեղեցու շուրջը մի ժամանակ լինակել էր Հայեր, որոնք յետոյ վերաբնակվել են: Այս պատճառով եկեղեցին կրում է Նասովխարի անունը, որ Թարգմանաբար նշանակում է՝ Հայերի ընտանիք տեղը: Այժմ եկեղեցու օրհնակը ամայն է և եկեղեցին վաղեմ տեսարան է ներկայացնում: Եկեղեցին գտնվում է Սղնախից 5 վրաց կեռաւորութեան վրա. նշանաւոր ուխտատեղի է:

Եթէ անցնենք ոչ-գիւղաբնակներին, մենք կը տեսնենք, որ հայերը առհասարակ չեն խնայել իրանց արևներ: Նրանց ոգևորում էր Ներսէս Աշտարակցին, որ ուսաց զօրքի հետ գնում էր, խրատուսելով իր ազգակիցներին, հետիւրբով նրանց միտանալ ուս զինուորի հետ: Եւ կան բազմաթիւ փաստեր այդ համախական անձնագրութիւնը հաստատելու համար: 1826-ին պարսիկները պաշարեցին ուսաց զօրաբաժինը: Շուշի բերում: Հայերից մօտ 1500 հոգի, ինչպէս վկայում է գեներալ Պասկևիչը, հարցան վերցրած՝ պաշտպանում էին բերրի պարսպանները: Նոյն երևոյթը մենք տեսնում ենք և Երևանեան նահանգում: Մինչև իսկ Քիւրքիսյում հայերը զենք էին վերցնում ուսաց զօրքի օգնելու համար: Յայտնի է, որ 1828-ի պատերազմի ժամանակ Հին-Քայազլու իրիտ պաշարված էր թիւրքերի կողմից և հայերը մի մեծ խուռ կուտում էր պարսպանների վրա թիւրքերի դէմ, կոտորվում էր, բայց յետ չէր քաշվում:

Մենք կարողացանք միայն համառօտ կերպով յիշատակել պատմական փաստերից մի քանիսը: Բայց այդքանն էլ բաւական է, որ ցոյց տայ թէ Վովկասի տիրապետութեան գործում հայերն էլ իրանց կարողութեան չափ ջանք և աշխատանք չեն խնայել: Ապա ուրեմն, պատմական այն դէպքը, որի հարկումեան կրացաւ երկը, մեծ նշանակութիւն ունի և մեղ, հայերիս հասարակութեան:

ու պատճառով՝ ներկայացնել եկեղեցու պարտքը: Մասին նաև քանակապես պարզացնել է պարտքի հարցով: զբանից յետոյ գործին կը տրվի պատշաճ արժեք: Փոխադրանքը ուզում են ինչպէս կօծել ստորիային, որ իրականում տրվի իրանց՝ ժողովարարութիւն անկե կեղեցի կառուցանելու համար, քանի որ նրանք, ինչպէս չըբարձր անկարող են միմիայն սեփական հաշուով կառուցանել եկեղեցին: Սկզբուն պէտք է լինի բարձր: Ժողովը կնքարկում է 2000 ր:

Քաղաքագլխի և ձայնարարների մէջ տեղի ունեցած միջնորդութիւնը սպանդանոցի առիթով վճարվեց քաղաքագլխի կողմից: Ինչպէս հաղորդել էինք, ձայնարարները պատճառով են կապարով սուր սպանդանոցը, բայց քաղաքագլխի պաշտպանում էր տնտեսական սխտեմը, որ և ընդունեց նախնականութիւնը: Իսկ ձայնարարների մասին կարգադրութիւն է ստացված՝ խրատ միջոցներ ձեռք առնել նրանց դէմ նրանքին չը յանձնարելու պատճառով:

Հայ թատերասերները մտադիր են մտա օրերու ներկայացում տալ յօգուտ Հիւանդանոց արարական դպրոցի չքաւոր երկու սեւի սաների՝ ղեկավարութեամբ Սիւսի Տայոց բժշկի վեներան Վ. Ննիկօզիեանին: Բաղալու են Պատարի: Զուգորդանի և Օսկան Պետրովիչը դժոխքում վողբելը: Զուգորդանի Պատարի առաջին անգամ է խաղացվում Սիւսիում: Իսկ կը պատկերացնէ պատուազօրեկ սինթեսիզներին, թէ ինչ բան է պատուի, համարացողութիւն:

Վ. Ննիկօզիեանի մասնակցութիւնը միշտ մեծ աջակցութիւն է տուել սիրողների ներկայացումներին և հասարակութեան դժոխքներ ու շնորհակալութեան արժանացել, ուստի վստահանում ենք գուշակել, որ ներկայացումը շնորհի մեք վեներանի՝ կատարեալ աշողութիւն կունենայ:

Անցեալ շաբաթը պարբերաբար փչում էր սաստիկ քամին, վնաս հասցնելով շինութիւններին: Քամին վնաս է պատճառել և զիւրում:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

Սրէկ, նոյեմբերի 26-ին, ի Տէր հանգուցեալ Քաղաքապետ Գեորգի Ալեքսանդրովիչի անուանակոչութեան օրը, Սիւսի մայր տաճարում պատարագ մատուցվեց և ապա հոգեհանգիստ կատարվեց:

Ստացանք Քիլիսի հայոց Հրատարակչական ընկերութեան լոյս ընծայած Արատիկ Հանդէսը անկերպարագ հեքլաթը, որ փոխադրել է հայերէնի և Մէլիք-Աղանեան: Պատկերները պատրաստված են Գերմանիայի Ետուտարք քաղաքում գտնուող լայնի Լոզէի արձնատանցում: Ներկայ գիրքը կազմում է Աւետիք Պողոսեանցի գրեական շրտարակիցի գրքերի առաջին համարը: Գիրքը նշանակված է մանկական ընթերցանութեան համար, բաղկացած է մեծագիր 20 երեսից, տպված է մաքուր, խոշոր տառերով և արժէ 40 կոպէկ: Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ ղեկավարներ ամսում լոյս կը տեսնեն դարձեալ երեք պատկերազարդ գրքեր՝ մանկական ընթերցանութեան համար:

Յոյս կայ, որ ինձնէր Լինդելի Քիլիսի գաւառի վերջնականապէս վճարելու դէպքի քաղաքը նոր աղբիւրաբեր բերելու հարցը: Մցնէթի մտ, Նախարարի կողմից տեղում, որը ներկայումս գտնուում է Ուլիքի ձեռքում, կան առատ աղբիւրներ, որոնք կարող են օրական տալ մինչև կէս միլիօն վեղր օր 20 ր: Արտաքին տեսչից այդ ջուրը շատ լաւ է երևում, մաքուր է, համեղ, բայց դեռ ընդհանրապէս և խոշորացողով հետազոտված չէ: Զուրը գտնուում է բարձր տեղում և կարող է հոսելով գալ մինչև Աւաղա և Քիլիսի: Լինդելի ջննութիւնից յետոյ կը պարզվի, թէ ինչ կերպ կարելի է այդ ջուրը մտացնել քաղաք և արդեօք հարկուած է նրան միացնել Աւաղայի ջրուղի հետ, թէ ուրիշ ճանապարհներով բերել քաղաք:

Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ կիրակի, նոյեմբերի 28-ին, ինչպէս է չորրորդ հանրամատչելի ներկայացումը: Անկախութեան, ինչպէս երևում է, աշխատում են ամեն կերպ բաւական ղեկավար պատճառել իրանց յանձնարողներին: Այս անգամ ծրագիրը կազմված է հետևյալ կերպով: առաջին ժամանակը զուգուց կերպից պ. Վարդիկեան և Օսկան Պետրովիչի հետ, իսկ պ. Մարգարեանը կը կարգաւ և մէջի բեռնակրի հազուադէպ կը կատարէ մի քանի տեղաւորանքներ: Երկրորդ ժամանակը կը ներկայացնուի Փաստարանի մօտ վողբելը, մասնակցութեամբ ու Ջաբելի, որ. Վարսենիկի և պ. պ. Աբրահամեանի, Մուրադբեկեանի, Յարութիւնեանի, Նի-

րինեանի, Սիւթեանի, Միրզոյեանի և Երեմեանի: Երրորդ ժամանակը կարգաւոր խումբը կերպէ մի քանի երգեր:

Կարսից «Тифл. Листок» լրագրին հաղորդում են, որ այնտեղի իշխանութիւնը հարց է յարուցել եկող տարվայ յունվարի 1-ից վերջինից ճեմարանը կոչված հարկը, որ ստացվում էր քաղաքը բերված մթերքներից ու տաւարից:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են հետևեալը: «Մեր քաղաքից և չըջակայ գիւղերից այս տարի վիճակահանութեան են հրաւիրվել 520 հարկ գինւորացուներ: Գրանցից մտ 200 հարկ վիճակահանութեան չեն ներկայացել, որի պատճառով և II և III կարգի արածութիւն վաճելուց երկու տասարեանը ինչպէս վերջով են ձառարութեան համար: Սակայն ձառարութեան համար որոշած թուից պակասում է լին մտասորակը 50 հարկ: Ինչպէս լսեցինք, անդակայն դիւրապէս առեանը վճարել է քաղաքի վերաբերմամբ օրինական ամենախիստ միջոցներ գործ դնելու:

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ գրիչից մեզ գրում են, «Ամսին 14-ին վախճանված մեր գիւղացի Ոսկան Ոսկանեանցը, որ հասարակութեան մէջ շատ լաւ դիրք ունէր, իր մեռնելուց առաջ կարգադրեց իր Տօր յիշատակին նուիրել ուսումնարանի համար 1000 րուբլի, եկեղեցուն 300 ր. և իր մօր յիշատակին 300 ր.: Հանդուցեալի ղաւակները իրանց կողմից իրանց Տօր յիշատակին նուիրելին 500 ր. եկեղեցուն»:

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են հետևեալը: «Ամսին 22-ին առա սիրողների խումբը, յօդուտ Մարիինիկի և քաղաքային ուսումնարանների աղքատ աշակերտուհիների և աշակերտների՝ խաղաղ «Дачный муж» 3 գործողութեամբ կօմեղիան է «Танцующий кавалер» ֆարսը: Զը նայած որ պիեսաները ֆարսայի կողմից կըրթական սչինչ չէին ներկայացնում, բայց և այնպէս, շնորհի այն ուրախ հանգամանքի, որ սիրողները թէ լաւ ստորում ունէին իրանց դերերը և թէ իրանց բաւականին ազատ էին պահում բեմի վրա, մի հանգամանք, որ յանձնարակի բացակայում է հայ սիրողների, ներկայացման անսամբը թէ բաւական սահուն անցում է թէ հասարակութիւնը վարձատրեց սիրողներին բուն ձափահարութիւններով: Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցան պարեր: Քատրօնը համարեա լի էր հասարակութիւնով»:

ՆԵՐՔԻՆ-ԱԳՈՒԼԻՍ մեզ գրում են. «Ամսին 14-ին եղանակը զգալի կերպով փոխվեց, և երկուշաբթի անգամ ձիւն եկավ, որ առատոր մի արշին ձիւն էր դրվել վողորում: Ուրիշ տեղ աշուն է, իսկ մեք ձիւն մէջ ենք»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

Գերմանական մամուլը անազին նշանակութիւն է տալիս կոնցիւրս շնորհալու գերմանական ընկերութեանը մինչև Բաղդադ երկաթուղի կառուցանելու համար: Լրագիրը յիշեցնում է, որ գերմանացիներին կոնցիւրս շնորհելու դէմ էին անգլիացիները և առւանները: առաջինները այն պատճառով, որովհետև իրանց սեփական ծրագիրն ունէին, իսկ երկրորդները այն պատճառով, որ վախենում էին Գերմանիայի գործունէութիւնից: Պարսկաստանում «Voss. Zeitung» կարծում է, որ Ռուսաստանը երկի Քերթիւնց հանգամանքից տեղեկութիւններ ստացաւ այն մտքով, թէ Գերմանիան սչինչ քաղաքական նրպատակներ չունի Պարսից ծոցում և միայն մրտամուտ է իր անտարակա շահերի մասին: Գերմանական մամուլը մեծ ոգևորութեամբ խօսում է այդ շահերի մասին, և մեծ օգուտներ է սպասում նոր երկաթուղուց գերմանական առևտրի և արդիւնաբերութեան համար:

Լօնդոնից «Новое Время» լրագրի սեփական թղթակիցը հեռագրում է. «Ամեն կողմից տեղեկութիւններ են ստանում, որոնցով հաստատվում է իմ հաղորդած լուրը անցյալ գերմանական համաձայնութեան մասին: Մինչև վերջին կայսրի Լօնդոն գալը 4. Պոլսի անգլիական դեսպան ՕՎօննօր պաշտպանում էր մէկ ուրիշ մեծ պետութեան դեսպանին, երբ այդ վերջինը յիշատարում էր գերմանական ընկերութեանը կոնցիւրս տարւն մինչև Բաղդադ երկաթուղի կառուցանելու համար: Բայց չէնք որ վերջինը համաձայնութիւն կայացաւ, ՕՎօննօր խնայում է երբ հեռագրով հրահանգ ստացաւ գաղափարները իր թղթագրութիւնը գերմանական նախագիծին, և իսկայն և երբ սուլթանը ստորագրեց իրազէն Ամադը անգլիական մամուլը չէշտում է այն անգլիկ աղբորթիւնը, որին հասաւ Գերմանիան, և խօսում է նրա քաղաքական գերա-

կշիռ դերի մասին: Թիւրքիայում, իբրև հետևանք կայսր Վիլհելմի ճարպիկ և յաջորդական քաղաքակրթութեան Սպասում են, որ մեծ չափերով գաղթականութիւններ կը հաստատվին Սիւսիում և Փոքր-Ասիայում: Լրագիրները յիշեցնում են նոյնպէս այն հանգամանքը, որ դէպի Բաղդադ երկաթուղի կառուցանելու կօնցիւրս մի ժամանակ խոստացված է եղել կոստ Կապիտանին, որը իբր թէ մինչև անգամ սուլթանից իրազէ էր ստացել այդ գծի համար: Զը նայելով, որ կոստ Կապիտանի սինդիկատին մասնակցում էին անգլիական և բնիկական բանկիրները, փոքր-ստիական երկաթուղին կը կառուցվէր ուսուցակ հակողութեան տակ և կը մնար ուսուցակաբար ընկերութեան ներքոյ: Բայց գերմանական և անգլիական դիպլոմատիան, ձեռք ձեռքի տուած միմեանց, աղողները քանդել այդ ծրագիրը: «Times» լրագիրը հարում է այն քանի մասին, որ Բաղդադ երկաթուղին միայնակ Գերմանիայի ձեռքն է ընկել, բայց միջթաղում է նրանով, որ երկաթուղու գծի երկարութեամբ գերմանական ապագայ ծաղկած կօնցիւրսները կը նպաստեն Քիլիսիայի վերածնութեանը և նրա անկախութեան պաշտպանութեանը:

Պարիզի քաղաքական չըջաններում ասում են, որ Գերմանիան Կօնիա-Բաղդադ երկաթուղու կառուցման կօնցիւրսին ստանալով, նոյնպէս օգուտներ ձեռք բերեց, ուրիշ քան ստացաւ Զինաստանում՝ Կիւ-Շաս ձեռք բերելով: Երկու դար շարունակ երազական մեծ պետութիւնները, բայց միայն Գերմանիայից, պատերազմներ էին վարում թիւրքական Սիւսիում, մեջքով միմեանց հետ գերակշռութեան համար: այժմ Գերմանիան օգուտեց նրանց ջանքերի պատուհանով իր բացառական շահերի համար: Անպատճառ ամեն կողմից պատճառներ կը լինեն վարձատրութեան մասին, մի բան, որը մեծ ճշմարտութեամբ կարող է Քիլիսիայի ներքին դրութեան մէջ: Կօնիա-Բաղդադ երկաթուղին խախտում է ուղղակի հասարակչութիւնը Հայաստանում, նշնայել և Սիւսիում կենտական շահեր ունեցող պետութիւններ ստանալական և առևտրական հասա արակշռութիւնը: Փոքր-ստիական երկաթուղին Սիւսիում մեծ երկաթուղու մրցողն է հանդիսանում:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՒԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՑ

25 նոյեմբերի ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ցերեկվայ մամի 2-ին, Վարչակայ երկաթուղով մամանցին Պետերբուրգ Նոցա Մեծութիւններ Քաղաք Կայսրը, Քաղաքի Կայսրուհին Մարիա Ֆելոզորովնան ու Աւետիսյան Ֆելոզորովնան, Քաղաքապետը և Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալեքսանդրովնան: Ժամի 3-ին Նոցա Մեծութիւնները և Նոցա Բարձրութիւնները մեկնեցին Չմերային պալատից Պետրոպոլիսովի տաճարը, որտեղ պաշտակաւ ճանաչա Նանիչիկ հոգեհանգիստ կատարեց ի Տէր հանգուցեալ Քաղաքապետ Ցեսարովիչի համար: Հոգեհանգիստին ներկայ էին Մեծ Իշխանները: Ներկայացելով ի Տէր հանգուցեալ Կայսր Ալեքսանդր III-ի անիւնին և Օգոտափառ աղակականների, Նոցա Մեծութիւնները և Նոցա Բարձրութիւնները մեկնեցին տաճարից:

ԼՕՆԴՈՆ: «Morning Post» լրագրին հեռագրում են Լոնդոնից, նոյեմբերի 22-ից, որ Լէդի-Սմիթից հաղորդում են նոյեմբերի 21-ից, թէ այնտեղ ամեն ինչ լաւ դրութեան մէջ է:

ՄՍՍԿՎԱ: Հանդուցեալ Մեզլեզնիկովա կտակ է բարեգործական նպատակներով ընդամենը հինգ միլիօն րուբլի, որոնցից երկու միլիօն Մոսկվայի համար, յիսուս հարգ րուբլի Մոսկվայի համալսարանում թոշակ հիմնելու համար և 600,000 րուբլի Իրկուսկի համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԱ: Քէլտէրի գործ.: 12,000 ունցիականի մտքոված է ազգային բանկը: Այդ քանակութիւնը ստացված է նոյեմբերի ամսվայ ընթացքում Բորիսուս, Բուենանց և Ֆլէրի հանքերից: Գրամանցում այժմ գրամ են կտրում ամսական 100,000 ֆունտ:

ԼՕՆԴՈՆ: Քէլտէրի գործ.: Կապտապոլից հաղորդում են, նոյեմբերի 21-ից, որ Կարթօլում աֆրիկայէրները երկու համայնքներ միմայն որոշեցին, որպէս զի այդ համայնքի անդամները, իբրև անգլիանպատակ, չը մասնակցեն պատերազմին, որին նրանք չեն համալրում: Երկու պատերազմներ են ուղարկված բոլորները հրամանատարի մօտ՝ նրան հաղորդելու համար այդ որոշման մասին:

ԿԻՄԲՈՒՐԼԵՑ: Քէլտէրի գործ.: Ամեն ինչ ցոյց է տալիս, որ Սպարտիստներ մօտ տեղի կունենայ սաստիկ ընդհարում: Բոլորները ժողովված են այնտեղ բերդերի վրա և զբաղված են ամբողջութեամբ կառուցանելով: Կաղաքի ուսուսչը լայն վրա հողից չինած ամբողջութիւնները նմանապէս զօրեղացնում են և լայնացնում:

ԼՕՆԴՈՆ: Քէլտէրի գործ.: Արքայական երկու լինդանթիմար բառուսա յանկար Տրաման ստացան ճանապարհ ընկել նոյեմբերի 27-ին Սառապալմոսից դէպի Կապլանդիս:

ԿԻՄԲՈՒՐԼԵՑ, նոյեմբերի 13-ին: Քէլտէրի գործ.: Սուպրիկէ դորաբանը, մայր Սկոտ Տուրների հրամանատարութեամբ, լուսարացին մօտեցաւ Լազարեո լեռնաշղթային, անակնկալ կերպով յարձակվեց դաշտային ընած պահպան զօրքի վրա, գրաւեց թնամու դիրքը, բայց ստիպված էր յետ նահանջել, որովհետև չը կարողացաւ դիմանալ:

ԿԻՄԲՈՒՐԼԵՑ, նոյեմբերի 16-ին: Քէլտէրի գործ.: Անգլիացիք նորից փորձ արեցին դուրս գալ բերդից, որպէս զի գրաւեն թնամու թնդանութիւնը, որոնք դրված էին Լազարեոսի վրա, Կիմբուրլէից դէպի արևմուտք: Նրանք գրաւեցին թնամու բանակը և չորս շահեցին, բայց հինգերորդ վրա յարձակվելու ժամանակ, բոլորները սաստիկ կրակ բաց արին նրանց դէմ, և անգլիացիք յետ նահանջեցին: Սկոտ-Տուրները և 24 մարդ սպանվեցին և 26 մարդ վրաւորվեցին: Անգլիացիք աւար վերցրին մեծ քանակութեամբ ուսուստի պաշար:

ԿԻՄԲՈՒՐԼԵՑ, նոյեմբերի 16-ին: Քէլտէրի թղթակիցը հաղորդում է Կուրլիցից, որ «Irsch Poepel» լրագրում հրատարակված է իրլանդացի Պէտրիկ Տօրգի մի կերպ, որի մէջ ասված է. թէ անգլիական կայսրութիւնը չուսով օղը կը թռցնի զինամիտով կամ լիղղիւրով: Իրլանդական ժողովրդական ժողովները ամեն օր որոշումներ են կայացնում ի նպաստ բոլորների:

ՔԻՒՒՆ, նոյեմբերի 23-ին: Լուրերին նայելով, Օրանձեան հանրապետութեան 6000 բոլորները հետացել են Լէդի-Սմիթի պաշարողներից:

ԼՕՆԴՈՆ: Կապտապոլից, նոյեմբերի 24-ից, ստացած պաշտօնական հեռագրի համաձայն, Մէտուէն նորից ընդունեց իր վրա հրամանատարութիւնը և հաղորդակցութիւն է պահպանում Կիմբուրլէի հետ գիւղագրաֆի միջոցով: Զօրքի դրութիւնը շատ լաւ է: Կապտապոլից, նոյեմբերի 20-ին ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, բոլորները նոյեմբերի 5-ին գրաւեցին և միացրին իրանց հանրապետութեան հետ Կրէկուտան, որ գտնուում է արևմտեան Կրէկուտանում և գրկաբաց ընդունվեցին Տօլանդական ազգաբնակչութեան կողմից, որը առաջ պաշտպանված էր նրանց դէմ:

26 նոյեմբերի ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեորգեան տօնի առիթով զենքերա-Ֆելդմարշալ Գուրկօ Ամենազորքում Բարձրագոյն հրովարտակով նշանակվում է 14-դ հրացանաձիգ զինի չէֆ:

ՊԱՐԻՉ: Պառզամաւորների ժողովը Կառնութիւնների բիւրօէր ընտրութիւնը չափազանց աղմկալի է: Նկեղեցին պետութիւնից բաժանելու առաջարկութիւնը, Վալդէկ-Րուսսօի պահանջամբ, մերժվեց 328 ձայների մեծամասնութեամբ 128-ի դէմ:

ԼՕՆԴՈՆ: Մարկիզ Սուրբիւրի առողջացաւ և վողը կը մասնակցի մինիստրների խորհրդին:

Ֆլէրի մօտ բանակից, նոյեմբերի 24-ից, հեռագրում են Քէլտէրի գործակալութեանը, որ այնտեղ եկած սուրանդակը Լէդի-Սմիթից տեղեկութիւն բերեց, որ այնտեղ ամեն ինչ կարգին է: Թնդանթիմար շարունակվում է, բայց վնաս չէ տալիս: Ռուսները ընկնում են միայն չինութիւնների վրա:

ԿՈՒՒՆՍԱՌՈՒՆ: Հեռագրական հաղորդակցութիւնը Ստէյնբուրգի Մարիսուրգի մէջ վերականգնված է:

ՊԱՐԻՉ: Բարձրագոյն դատարանը լեցն ոստիկանութեան նախկին պրէֆէկտ Բլանի և նրա յաջորդ Լէպիեի ցուցմունքները, որոնք հաստատում էին թէ երբ լիղաներ մէջ գոյութիւն ունէր համաձայնութիւնը: Նիսոր փոփոխեց:

ՄՕՒԷԼ-ԲԻՎԷԼԻ, 22 նոյեմբերի: Անցեալ գիշեր Կիմբուրլէի հետ հաղորդակցութիւնը վերականգնվեց: Կիմբուրլէում, ինչպէս այնտեղից հաղորդում են, ամեն ինչ բաւարար դրութեան մէջ է: Հաղորդում են, որ Կիմբուրլէում ուսուստի ամեն տեսակ առատ պաշար կայ: Նոյեմբերի 25-ից քաղաքն այն ևս արակոծութեան չէ ենթարկվել: Գետի մէջ լինումու շատ դիակներ են գտնված, որի պատճառով բրիտանական բանակը ստիպվեց գետից մէկ մղն հեռու յետ քաղաք:

ԼՕՆԴՈՆ: «Daily Telegraph» լրագրին Պետերբուրգից հաղորդում են, որ նոյեմբերի 29-ին գնեմբալ Բուլլեր իր շտաբով ճանապարհ ընկաւ Ֆլէր:

ԱՍՄԻՍՏԱՆ: «Закан. Обзорние» լրագիրը հաղորդում է, որ թիվայի խանը պետական գանձարանը մտքրեց 147,113 րուբլի վերջնական պատերազմական պարտքը, որ ուսուցակառարութիւնը դրել էր թիվայի վրա 1873 թիւ արշաւանքից յետոյ: ՍեվԱՍՏՊՈԼ: Փոխ-ժողովպետ Ֆուրիէ Փրանսական ծովային գործակալ Սօնֆերանի և

սկիտայի հետ այցելեց այսօր Ներսիսյան գե-
րեզմանոցը, ուր երկրպագելով Կրիմի պատե-
րազմի ժամանակ սպանված զինուորների նշխար-
քին, կենդանի ծաղիկներից պսակ դրեց նրանց
գերեզմանների վրա: Այդտեղից ֆրանսիական
ժողովանդները գնացին ֆրանսիական գերեզ-
մանատուն: Այսօր հանդիսարար հաշ կը լինի
զինուորի նրամանատարի մաս:

ՊԵՏՅՈՒԱ: Գորգեթիտ Օրանժեան հանրա-
պետութեան մի մասն է յայտարարված:
Կոլենզոյից հեռագրում են, որ Տուգելու գետի
վրա եղած կամուրջը կտարերպապես քանդված
է, և պատերազմող երկու կողմերի համար ևս
շատ դժուար կը լինի վերականգնեցնել այդ
կամուրջը:

ԼՕՆԴՈՆ: «Times»-ի երկրորդ հրատարակու-
թեան մէջ հրատարակված է հեռագիր Լէդլի-
Սմիթից, նոյեմբերի 20-ից, որ ասում է, թէ
զրուծիւնն այնտեղ օրից օր վատանում է: Ռե-
բուկոնովիւնը մեծ վնաս է հասցնում: Բոլորնե-
րը ուշագործիւն չեն դարձնում ժընէվեան զը-
բոյակի վրա: Բոլոր պաշարվածները ուտեստի
բաժինները պակասեցրած են: Բրիտանական
զորախնձը, որ գնում էր օգնութեան և կանդ-
նած է Ֆրէրի մօտ, հաղորդակցում է Լէդլի-Սմի-
թի հետ էլէկտրական լույսի նշաններով:

Մոզկո-Քէլզերից «Times» լրագրին հաղոր-
դում են, նոյեմբերի 20-ից, որ 3000 բոլորներ
Նատալից եկան օգնութիւն հասցնելու Կո-
նիէին: Ապա բոլորները բոլոր ոյժերը Մէֆլին-
զի մօտ միացան բոլորների հետ Կիմբլէյի ա-
ռաջ: Ամեն բանից երկուս է, որ երկու կող-
մերն ևս կենտրոնացնում են իրանց ոյժերը այն
կուրի համար, որ տեղի պէտք է ունենայ Սպէյտ-
ֆոնտէին մօտ:

Բեռլին: «National Zeitung» լրագրին գրում
են. «Անգլիական լրագրիները Բեռլինից, իբր թէ
հեղինակաւոր աղբիւրներից, ստացած տեղեկու-
թիւնները հաստատում են, որ անգլո-գերմանա-
կան զարտնի համաձայնութիւնը գերմանական
շահերի վերաբերմամբ Հարաւային-Աֆրիկական
հանրապետութեան մէջ կտարերպապես տար-
բերվում է գերմանական կառավարութեան նախ-
կին հայեացքներից: Անգլիական լրագրիները
աւելացնում են, սակայն, զգուշութեան համար,
թէ այդ նշանաւոր կէտի վերաբերմամբ գեր-
մանական հեղինակաւոր յայտարարութիւնն առ-
այժմ չէ կարելի սպասել, որովհետև դա կարող
էր համարվել չէզոքութեան խախտում Տրանս-
վալի վերաբերմամբ Ըստ երևոյթի, այդ յայ-
տարարութիւնները մի նպատակ ունեն—Գեր-
մանիայից լսել որ և է բացատրութիւն: Իսկա-
պէս Գերմանիան վճել է սրանից յետոյ էլ
խիստ չէզոքութիւն պահպանել Անգլիայի և
Տրանսվալի մէջ եղած պատերազմում: Այդ
տեսակ տեղեկացիւնը տեղեկութիւններին է պատ-
կանում և Պէլիինց հաղորդած լուրը այն բանի
մասին, որ իբր թէ մի բանի ժամանակից այն-
տեղի աւաւրական և բաղաբական գործերում
նկատվում է Գերմանիայի, Անգլիայի և Միա-
ցեալ-Նահանգների ներկայացուցիչների փո-
խադարձ ազդեցութիւնը: Այդ տեղեկութիւնը,
ակնյայտն է, որ նպատակ ունի մի և նոյն
ժամանակ կասկած զարթեցնել Ռուսաստա-
նում, բայց որ Գերմանիան բաց դռների բա-
ղաբականութեան կողմնակից է Չինաստանում,
յայտնի է և առանց ժամանակ հեռագրիների
Պէլիինց:

ԼՕՆԴՈՆ: Պատմական տեղեկութիւնների
համաձայն, գնդապետ Կէլզերից հաղորդում է
նոյեմբերի 21-ից, որ բոլորների թիւը Կիմբլէյ-
յի մօտ անդադար ածում է: Վերաբերվածները
առողջանում են: Նոյեմբերի 13-ին Կիմբլէյի
մօտ եղած կուրի մէջ անգլիացիների կողմից
սպանվեցին 5 ժողով և վիրաւորվեցին 3 օֆիցէր
և 21 զինուորներ:

Իմրազի: Ալէքսանդր ԲԱՍՆԻՍԻ
Հրատարակիչների ԹԱԳՈՒԶԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱԶԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՍԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաղաբիւն էջմանեցոց ս. Գևորգ եկեղեցու
նախկին դպիր—այժմս քահանայ—տէր Գալուստ
Քանդիկան՝ առաջինից կիրակի, ամսին 28-ին,
մատուցանելու է նոյն եկեղեցում իր անդամակ
ս. պատարագը, որի մասին յայտնում եմ նոյն
եկեղեցու լարբիի ծխականներին՝ պատուել ի-
րանց ներկայութեամբ արժանապատիւ նորրե-
ձայ Տօրը: Պատարագի սկիզբն է առաւօտեան
10 ժամին:

Ներսէս աւագ քահանայ Արքեպիսկոպոս

Ներսէս աւագ քահանայ Արքեպիսկոպոս

**ԹԱՏՐՕՆ-ՑԻՐԿ
ԵՂԲԱՐՔ ՆԻԿԻՏԻՆՆԵՐԻ**

Մոզկոյեան պրոֆէսոր ԿԱՐԻԴԻ, որ
բաղդ է ունեցել տալ իր ներկայացումը
Նոյա Մեծաւթիւնների ներկայութեամբ
Լիվադիայում 1898 թ-ի սեպտեմբերի 9-ին,
ուրբաթ օր, ամսին 27-ին, կը տայ իր
ԵՐՐՈՐԿ և վերջին շքեղ ներկայացումը,
բոլորովին նոր պրոգրամայով: Մանրա-
մասնութիւնները առանձին աֆիշաներում
1—1

Ալեքսանդրոպոլում,

բաղաբի կենտրոնում, Կ. և Ն. Ջուրախանների
տանը, տրվում է վարձով վերին յարկում, հը-
րապարակի վրա, չորս սենեակ՝ խոհանոցով և
պահարանով, և ներքին յարկում նկուղով: Պայ-
մանները մասին զիմել պ. Արտաշէս Տայեան-
ցին: (չ. ո.) 1—3

Թիֆլիսի Նաւթաղիւնաբերական ընկերու-

թիւնը յայտնում է ի գիտութիւն Թիֆլիսի
ակցիոնէրական նաւթաղիւնաբերա-
կան չը կայացած ընկերութեան ժամանակաւոր
անդորրագրերի պ. պ. տէրերին, որ այդ անդոր-
րագրերի տեղ կը տրվեն վերոյիշեալ ընկերու-
թեան փայտը, ուրբաթ և շաբաթ, նոյեմբերի
26-ին և 27-ին, ցերեկվայ ժամը 9-ից մինչև
12-ը, ընկերութեան գրասենեակում, Խոջափա-
րուխովի և Մայրուբաձէի բարձրասարայում:
Իսկ բաժնետէրերի ընդհանուր ժողովը վար-
չութեան հինգ զինուորների, վերաստուգիչ յանձ-
նաժողովի երեք անդամներ և նրանց երեք կան-
դիդաններ ընտրելու համար նշանակվում է
կիրակի, նոյեմբերի 28-ին, Թիֆլիսի քաղաքային
դումայի դահլիճում, առաւօտեան 10 ժամին:
2—2

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍՈՒՋՈՒԻ

Մախվում է տանը պատրաստած Երևանի ըն-
տիր սուլուխ: Հասցէ. Զրիւն, Դ-նու Տերյախ.
(չ.) 3—3

ԲԺԻՇԿ Զ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ

Հնդուտում է՝ վերնական, արտական, մը-
թու և ներքին հրանդուլթիւն ունեցողներին՝
Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը
Գանձակապ փողոց, տուն Մարգարով, № 31.
(կ. հ. չ.) 97—100

**Վաճառվում է, Մօսկվայում տպված,
„ՍՈՒԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“**

ազգային լիակատար ԵՐԳԱՐԱՆԻ առաջին հատորը, չորրորդ տպագրութեամբ, բաղկացած 402 մե,
ծաղիր երեսներէ, 300-ից աւելի գործածական երգերով, բանաստեղծութիւններով
և երգերի վերաբերեալ արձակ գրութեանը: Իւրաքանչիւր օրինակի գինն է 1 ռ., ճանա-
պարհանախով—1 ռ. 20 կ.: 10 օրինակ գիրք պահանջողը ճանապարհածախս չէ վճարում: Ծան-
կացողները, յայտնելով իրանց ճիշտ հասցէն՝ դիմում են Բագու, «Սոսիալի» հրատարակիչ Գրի-
գոր աւագ քահանայ Գրիգորեանցին, սոյն հասցէով. Протоіерко Григоріо Григоріанцѣ-
въ Баку. (ս. չ. ե.) 9—10

Պատրաստում ենք և ցանկացողներին ուղարկում ամբողջ Կովկասում ամենայայտնի
Գանձասարի վանքի քարահանքից ամենաընտիր տեսակի ԵՂԱՐԱՐԱՒԻ

ՋՐԱՂԱՅԱՔԱՐԵՐ

մատչելի գներով և զանազան մեծութեան:
Մեր հասցէն. Евлахъ, контора Меликъ-Пашаянъ.
Որովհետև վերջերս երևացել են նաև ուրիշ հանքերի բարեր, որոնք յատկութեամբ շատ
ցածր են կանգնած, ուստի խնդրում ենք ցանկացողներին դիմել միմիայն մեզ:
10—40 Գարահանքի կապալառու՝ Արքանաձ Զալալեանց

ՌԻՍՈՒՄՆԵՐԱՆ—ՊԱՆՍԻՕՆ

ԵՐԿՐՈՐԿ ԿԱՐԳԻ

Ա. ՏԵՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Հնդուտում է երթնել, կիսաթշաւաւոր և գիշերօթիկ աշակերտներ: Պատրաստում է
գրիմազի աների, կաղնի աների կօրպուսի, զեմլէմէրներ, բէլալական,
առևտրական և այլ ուսումնարանների համար:
Ուսումնարանում ուսուցանում են բարձրագոյն ուսուցիչ աւար-
տած մասնագէտներ, գրիմազի աների ուսուցիչներ: Կիֆեր, Լիվիցի, Կոլեն-
զօ, Պետտեղի և այլն: Աւանդելի աւարկաններ են—կրօն, առուսաց, հայոց, ֆրանսիա-
կան, գերմանական, լատինական, յունաց, վրաց լեզուներ, թուրքական, բաղաբար-
կերաբարձիւթիւն, աշխարհագրութիւն (ուսուց և ընդհանուր), պատմութիւն, բնական
գիտութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, երգեցողութիւն, պար, երաժշտութիւն: Պար ու-
սուցանում է բալետայտեր Ինտոնցի:
Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Гановская ул., № 11. Յ-րդ գիմնազիայի մօտ:
(չ.) 2—10

Թիֆլիսի Ազգերովական դպրոցը

յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ ներկայ 1899 թ-ի աշնան և 1900 թ-ի գարնան
ժամկում է նոյն ազգերովական դպրոցում, պակասեցրած գներով մօտ 4000 մէկ և երկու տա-
րեկան ամենաընտիր տեսակների ժողովն ծաւեր և 50,000-ից աւելի զարգածաւեր, փշածաւեր,
մշտադար և տերեզաւոր ծաւեր և թուփեր մէկ տարեկան հասակից մինչև հինգ:
(կ. հ. չ.) 18—40

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. RAQUET ET C-ie

ՅՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱՌՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբա-
թը մի անգամ,
Սե. հակաւալը՝ Բաթումից Մարսէլ, մանկով Տրապիզոն, Ստասն և Պոլսո: Մեկնում է Բաթու-
մից՝ չորեքշաբթի, 8/20 ղեկավարների ԱՆՍՏՈՒ չորեքշաբթի, նաւապետ ԲԻԱՆԿԻ: Սոյսպէս
շարունակաբար, երկու շաբաթ մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին մաշից յետո:
Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից
պակաս գներով:
Սակար մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտվէրպէնի մէջ, ընդունե-
լով ապրանքներ բոլոր հրախալին նաւահանգիստների համար:
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար
թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակաւորներին՝
ԲԱՌՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր ԴԱՐՍԻՅՈՒՆ, Նաբէլէժայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդա-
նեանին, Սիօնի փող. Խոջափաւրուխովի և Մայրուբաձէի բարձրասարայա: ԲԱՌՈՒՄ—Եղը. Վ. և Ի. Մուխ-
ֆեաններին, Նաբերժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկովի, № 27: ՂՕՎՕՐՕՍՍԻԹՅԱԿ—պ. Մեխիթօր
Հեքիերոզերին:
(կ. հ. չ.) 12—20

„НИВА“

даётъ въ теченіе
одного 1900 года
своимъ подписчикамъ
БЕЗПЛАТНО

Подписчики „НИВЫ“ получаютъ въ 1900 г.

Н. В. ГОГОЛЯ

СЪ ПОРТРЕТОМЪ, ФАКСИМИЛЕ И АВТОГРАФОМЪ.

Произведения, вошедшія въ первое изданіе „Сочиненій Гоголя“, ТОМЪ XII. Сочиненія, относящіяся ко второй половинѣ 40-хъ годовъ, изданія послѣ смерти автора.—ПРИЛОЖЕНІЯ: Станарель. Дядька въ затруניתельномъ положеніи.

12 КНИГЪ „ЕЖЕМѢСЯЧНЫХЪ ЛИТЕРАТ. ПРИЛОЖЕНІЙ“ (романы, поэмныя, повѣсти, рассказы, популярно-научныя статьи и проч. современныя авторовъ).

12 ЛАМЪ „Парижскія моды“ (до 300 модныхъ гравюръ по послѣднимъ фасонамъ лучшихъ мастеровъ).

12 ЛАМЪ Руководящихъ и вышальныхъ работъ и выкроекъ въ натуральную величину (около 600 рисункъ и чертежъ).

СТѢННОЙ КАЛЕНДАРЬ на 1900 г., печатан. красками.

Подробное иллюстрированное объявленіе высылается бесплатно.

Требованія адресовать въ Главную Контору журн. „НИВА“, С.-Петербургъ, Малая Морская, 22. 1—1